

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

**“ДОШКІЛЬНА ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, ДОСВІД, ІННОВАЦІЇ”**

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

**24 березня 2015 року
Україна, м. Харків**

Харків 2015

6. Пономарев, Я.А. Психология творческого мышления / Я.А. Пономарев. - М., 1960.
7. Психологический словарь / Под ред. В.П. Зинченко, Б.Г. Мищерякова. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Педагогика - Пресс, 1998. - 440с.
8. Чавчанидзе В.В. Проблемы управления интеллектуальной деятельностью. Психозверстическое программирование. Тбилиси: Медниереба, 1974.- 167с.

М.О. Давидова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ПРЕДМЕТІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

У статті розглядається питання актуальності психологічної готовності педагога художньо-естетичного профілю до педагогічної діяльності, аналізуються сучасні психологічні концепції особистості з точки зору внутрішньо-особистісного конфлікту у структурі особистості педагога.

Ключові слова: педагогічна діяльність, педагог художньо-естетичного профілю, сучасні психологічні концепції особистості.

В статье рассматривается вопрос актуальности психологической готовности педагога художественно-эстетического профиля к педагогической деятельности, анализируются современные психологические концепции личности с точки зрения внутренне - личностного конфликта в структуре личности педагога.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, педагог художественно-эстетического профиля, современные психологические концепции личности.

In this article the problem of the actuality of psychological of the teacher o artistic-aesthetic profile for pedagogical activity is represented, modern psychological conceptions of personality on the point of view of the internal-personal conflict in the structure of pedagogical activity is analyzed.

Keywords: pedagogical activity, the teacher o artistic-aesthetic profile, modern psychological conceptions of personality.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Трансформативні зміни у освіті в Україні, які відбивають поширення демократичних тенденцій у суспільних відносинах, відкривають багаті можливості для творчого розвитку особистості, розкриття її освітнього потенціалу.

У процесі становлення індивідуальності перед сучасною наукою постають проблеми подальшого удосконалення підготовки педагогічних кадрів, у тому числі для дисциплін мистецького циклу. Одним з напрямів даного процесу є концептуальний розвиток художньо-естетичної освіти в умовах європейської інтеграції. Мета концепції художньо-естетичного виховання дітей у дошкільних та загальноосвітніх закладах полягає в тому, щоб у процесі

сприймання, інтерпретації творів мистецтва, практичної художньо-творчої діяльності формувати у дітей особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в художньому самовдосконаленні.

Гарантом реалізації цієї мети може бути сучасний педагог, педагог-мистець, що вбрав у себе спадщину попередніх поколінь та здатний до безперервного особистісного й професійного самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Фокусуючи основну увагу на процесі формування педагогічних умінь і навичок майбутнього фахівця з предметів художньо-естетичного циклу, вважаємо за доцільне обґрунтувати обрану проблему, спираючись на фундаментальні психологічні дослідження, які лягли в основу педагогічної теорії їх формування. У навчально-виховному процесі у вищій школі, у тому числі мистецьких відділеннях, відбувається багатовекторне формування фахівця, складовою частиною якого є засвоєння знань, прищеплення навичок та вмінь. Вимоги часу передбачають високий рівень підготовки майбутніх фахівців предметів художньо-естетичного циклу, що вимагає від них отримання індивідуально-неповторного професіоналізму. Сучасні підходи до організації художньо-естетичної освіти знайшли відображення у роботах В.О. Сухомлинського, І.А. Зязюна, О.П. Рудницького, В.А. Кан-Каліка, Л.М. Лузіної, І.Д. Беха, М.Д. Нікандрова. Визначаючи творчість, як об'єктивну рису педагогічної діяльності вчителя, Л.М. Лузіна підтвердила, що формування творчої індивідуальності вчителя означає вироблення у нього особливого ставлення до професійної діяльності, як способу життя [5, с. 3].

Проблема формування творчої особистості вчителя, розвитку його педагогічної креативності сьогодні повною мірою не вирішено. Аналіз психолого-педагогічної літератури приводить до висновку, що рівень творчої діяльності вчителя, визначається, як правило, залежно від того чи іншого конкретного напрямку його педагогічної діяльності.

Формулювання цілей статті... мета даної статті полягає у спробі проаналізувати та обґрунтувати психолого-педагогічну готовність майбутнього фахівця художньо-естетичного профілю до педагогічної діяльності. На шляху досягнення визначення мети виділені наступні завдання: обґрунтувати психолого-педагогічні механізми здійснення та формування необхідних вмінь та навичок майбутнього фахівця з предметів художньо-естетичного циклу.

Виклад основного матеріалу дослідження... У сучасній художньо-естетичній освіті, на нашу думку, існують певні психолого-педагогічні проблеми, що стосуються викладання предметів художнього напрямку та безпосередньо організації навчально-виховного процесу. Сутність даних проблем обумовлена залученням до викладацької діяльності майстрів

художників, як за своєю професійною підготовкою дещо відрізняються від викладачів предметів художньо-естетичного циклу (вчителів малювання, праці).

Учитель з спеціальною художньо-естетичною освітою, стикаючись з педагогічною діяльністю, часто діє спонтанно, інтуїтивно. Застосовуючи прийоми, методи, що за своєю сутністю не збігаються з принципами педагогічної діяльності, а базуються на основних засадах професійно-художньої діяльності.

Звісно, причини цієї проблеми необхідно висвітлювати, виходячи з особливостей професійної підготовки вчителів. На думку В.О. Радкевич, часто педагогічні працівники мають лише базову професійну освіту, зокрема художню, яку вони здобувають у художніх коледжах, інститутах, академіях мистецтв, в результаті не володіючи основами педагогічної майстерності [8, с. 12].

Не менш важливим є інше підґрунтя існування даної проблеми. Тут на перший план виходить така споріднена з педагогікою наука, як психологія, та така категорія, як закон протиріччя в структурі особистості.

На нашу думку, закон протиріччя в структурі особистості вчителя художньо-естетичного спрямування, полягає в процесі сприйняття, практичного осмислення та відтворення образів.

Особистість художньо-естетичного спрямування, прагне самостійності, визнання власної моделі сприйняття світу, як дійсно правильної, постійно знаходиться в процесі пошуку натхнення та гармонізації складових Я-концепції, що дуже часто призводить до загострення внутрішньо-особистісних конфліктів та протиріччям з оточуючим середовищем. Зміцнення «Я-концепції» — завдання вищої психолого-педагогічної ідеології (І.Д. Бех). Позитивна «Я-концепція» є однією з особистісно-психологічних передумов педагогічної майстерності викладача. Саме для того, щоб досягти позитивної «Я-концепції» (коли відсутня перша обов'язково виникає її протилежність — негативна концепція) пропонуємо розглянути необхідний елемент — професійна педагогічна рефлексія. Структура будь якої теоретичної моделі професійної діяльності неможлива без такого складника, як професійна рефлексія. У успішного викладача цей процес проходить перманентно, сягаючи різного рівня глибини, в залежності від індивідуально-особистісних характеристик, особистої зрілості, практичного досвіду, загальної культури, професійної ерудованості. Системний чи інтегративний шлях дослідження особистості дозволяє побачити складні, неоднозначні, перш за все, «багато-багатозначні зв'язки» (В.С. Мерлін) між індивідуальними, психофізіологічними, особистісними властивостями. Можливо припустити, що зв'язок між певними властивостями має причинно-наслідковий характер.

Так, можливо, якість рефлексії визначається, перш за все рядом когнітивних характеристик (когнітивна складність, стиль) і такими особистісними вадами, як тривожність, сенситивність, своєрідність, ціннісно-мотиваційної сфери.

В цілому професійна рефлексія є психологічним механізмом, завдяки, якому педагог постійно визначає рівень неузгодженості між власною думкою щодо ефективного та успішного викладача взагалі. Професійна рефлексія – це виведення на когнітивний рівень, об'єктивація суб'єктивних переживань, пов'язаних з професійною діяльністю.

Адекватне на скільки це можливо, усвідомлення рівню і характеру різниці між ідеальними образами та реальною ситуацією «я – в професії», постійно діючим, стимулом для вдосконалення, особистісного та професійного зростання педагога, в чому і вбачається значення професійної рефлексії.

Загальна професійна компетентність може формуватися за рахунок отримання певного фаху – спеціальності. Педагогічна компетентність обов'язково передбачає володіння дидактичними основами навчання. Поряд з цим не менш актуальною є психологічна компетентність особистості вчителя. Психологічна компетентність вчителя виступає необхідною умовою ефективної взаємодії всіх учасників виховного процесу, професійної самореалізації педагога, досягнення навчально-виховних цілей, спрямованих на розвиток особистості учня, якщо вчитель ставить за мету розвиток потенційних творчих можливостей дитини, формування її, як творчої особистості, він повинен оволодіти тими формами, методами і засобами педагогічної діяльності, які забезпечують розвиток креативних рис особистості, а також тих додаткових мотивів, особистісних якостей, здібностей, які сприяють успішній творчій діяльності. Для цього і сам вчитель повинен бути творчим бо як добро виховує добро, так і творчість розвивається через творчість. Активна творча діяльність учителя дає позитивний результат у тому випадку, коли буде базуватися на двох основах: розвитку творчої активності студентів у вузі й подальшій організації творчого пошуку вчителя у роботі з дітьми. Тому одним із завдань вузівської підготовки майбутніх вчителів є розвиток їхніх творчих здібностей, нестандартного мислення, формування вмінь та навичок здійснювати в майбутньому навчально-виховний процес на творчому рівні.

Сутність сучасної освіти базується на гуманістичних засадах. Широку популярність одержала концепція внутрішньо-особистісного конфлікту одного з провідних представників гуманістичної психології американського психолога Абрахама Маслоу. Згідно з А. Маслоу, мотиваційну структуру особистості утворює ряд ієрархічно організованих потреб: біологічні потреби, потреба в безпеці, потреба в любові, потреба в повазі, потреба в самоактуалізації. Він характеризував самоактуалізацію, як бажання людини стати тим, ким вона

може стати. Людина, яка перебуває на цьому рівні, досягає повного застосування своїх талантів, здібностей і потенціалу особистості.

Найвища потреба – потреба в самоактуалізації, тобто в реалізації потенційних здібностей талантів людини. Вона виражається в тому, що людина прагне бути тим, ким вона може стати, але це їй не завжди вдається. Самоактуалізація, як здатність може бути присутньою у більшості людей, але лише у деякого вона є реалізованою. Цей розрив між прагненням до самоактуалізації реальним результатом лежить в основі внутрішньо-особистісного конфлікту.

Зауважуючи про психологічний аспект педагогічної діяльності, доречно також зупинитися на Я-концепції К.Р. Роджерса. Фундаментальним компонентом структури особистості, на його думку, Я-концепція – це уявлення особистості про саму себе, образ власного Я, що формуються в процесі взаємодії особистості з навколишнім середовищем. На основі Я-концепції відбувається саморегуляція поведінки людини. Але Я-концепція часто не збігається з уявленням про ідеальний Я. Цей дисонанс між Я-концепцією з одного боку й ідеальним Я – з іншого виступає, як внутрішньо-особистісний конфлікт. Стосовно вчителя даний конфлікт може полягати в розбіжності у Я-Концепції між образом Я-митець та Я-вчитель.

Саме здатність особистості гармонізувати внутрішні протиріччя є базовою для набуття психологічної компетентності у професії викладача. В передумові відсутності конфлікту інтересів у взаємовідносинах вчитель – учень. Загалом, це тільки один з аспектів у структурі педагогічної майстерності, але саме він спонукає особистість вчителя до пошуків нових підходів до професійної самореалізації, як вчителя предметів художньо-естетичного напрямку. Ситуація внутрішньо-особистісної напруги не тільки природна, але й необхідна для розвитку й удосконалення особистості. Будь який розвиток не може здійснюватися без внутрішніх протиріч, а там, де протиріччя, і є основа конфлікту, якщо внутрішньо-особистісний конфлікт в рамках міри, він дійсно необхідний, тому що невдоволення собою, критичне відношення до власного Я, як потужний внутрішній мотиватор, який спонука людину просуватися шляхом самовдосконалення, самоактуалізації.

Висновки... Діяльність вчителя складається з певних елементів, що взаємопов'язані і утворюють своєрідну структуру, систему, послідовність. Педагогічна діяльність може бути успішною лише у тому випадку, коли структура особистості вчителя, його психологічна компетентність відповідає структурній діяльності. Таким чином проблема педагогічної діяльності викладачів художньо-естетичного профілю повинна розглядатися в контексті психолого-педагогічної готовності.

Отже виховання творчої особистості дитини неможливе без права педагога на власну творчість, на пошуки своєї технології, яка відповідає його

особистісним якостям. Вихователь, як суб'єкт педагогічної творчості повинен бути сформований, як творча індивідуальність, яка включає в себе творче мислення і здатність до творчої діяльності. Щодо творчої діяльності, то вона може стати окремою темою для майбутнього розкриття продуктивності педагогічної діяльності вихователя, тому пропонується для подальшого висвітлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід науково-практичні засади виховання / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність особистості учителя / Іван Андрійович Зязюн. – К.: Вища школа. – 2003. – 195 с.
3. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество / Виктор Абрамович Кан-Калик, Николай Дмитриевич Никандров. – М.: Педагогика 1990. – 140 с.
4. Левин К.Ц. Разрешение социальных конфликтов / Курт Цадик Левин. – СПб.: Речь. 2000. – 237 с.
5. Лузина Л.М. Формирование творческой индивидуальности учителя в педвузе / Людмила Михайловна Лузина. – Ташкент.: ТГПИ, 1986. – 186 с.
6. Маслоу А.Х. Мотивация и личность / Абрахам гарольд Маслоу. – СПб.: Евразия, 2010. – 352 с.
7. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности / Вольф Соломонович Мерлин. – М.: Педагогика. 1986. 254 с.
8. Радкевич В.О. Сучасні проблеми професійно-художньої школи / В.О.Радкевич // Вища освіта України. – 2007. - №2. – С.36-41 с.

А.І. Ігнат'єва

МОЖЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

У даній статті обговорюються питання можливостей естетичного розвитку дітей-дошкільнят у процесі взаємодії ДНЗ та сім'ї в теорії та практиці дошкільної освіти. Розглядаються методи та форми естетичного виховання в ДНЗ, з'ясовані умови естетичного виховання дошкільників, які дають змогу сформуванню у найближчі строки естетичний розвиток дошкільників.

Ключові слова: естетичний розвиток, дошкільник, форми, напрями, ДНЗ, методи, умови, завдання.

В данной статье рассматриваются вопросы возможностей эстетического развития детей-дошкольников в процессе взаимодействия дошкольного учебного заведения в теории и практике дошкольного образования. Рассматриваются методы и формы эстетического воспитания в дошкольных учреждениях, обозначены условия эстетического воспитания